

Σχολή Επιστημών Υγείας - Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Εισαγωγή στη Βιοηθική και την Ιατρική Δεοντολογία

Μάθημα 8^ο

Δρ Λέανδρος Λεφάκης

Δικαίωμα στον θάνατο (4 ερωτήματα)

- Θάνατος (από νομική έποψη) είναι η αναίρεση της ιδιότητας του προσώπου
- Πρόκειται για την αρνητική όψη του δικαιώματος στη ζωή (;)
- Όπως η διάθεση της ζωής είναι ελεύθερη, ερωτάται αν ισχύει το ίδιο και με τον θάνατο
- Να μην λησμονούμε ότι η απουσία ζωής αναιρεί την ιδιότητα του προσώπου, επομένως και την ικανότητα επίκλησης δικαιωμάτων
- Μήπως, όμως, εξαιρείται από την ελεύθερη διάθεση του προσώπου η ανθρώπινη αξία; Μήπως το δέον αυτό τοποθετείται εκτός της ελεύθερης διάθεσης;

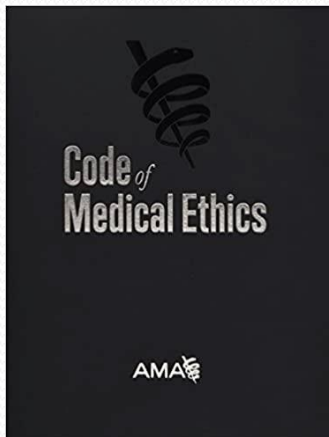
Ευθανασία (παθητική - ενεργητική)

- Ένα πρόσωπο σε προχωρημένο στάδιο ασθένειας, χωρίς ορατή ελπίδα ίασης, επιθυμεί να τερματίσει τη ζωή του, είτε με την διακοπή της αγωγής του (παθητική – letting die) είτε με χρήση μέσων (ενεργητική – killing)
- Πολύπλοκη από ηθική και νομική άποψη γιατί έχουμε προσβολή της βιολογικής αυτονομίας
- Η έκφραση του προσώπου έρχεται σε αντίθεση με την υποχρέωση του ιατρού να σέβεται τη ζωή του ασθενούς (αρχή της ιατρικής δεοντολογίας)

Ελληνικό δίκαιο

- 300 ΠΚ «όποιος αποφάσισε και εκτέλεσε ανθρωποκτονία ύστερα από ... επίμονη απαίτηση του θύματος και από οίκτο γι' αυτόν που έπασχε από ανίατη ασθένεια τιμωρείται με φυλάκιση»
- 29 παρ. 3 ΚΙΔ «ο ιατρός οφείλει να γνωρίζει ότι η επιθυμία ενός ασθενή να πεθάνει, όταν βρίσκεται σε τελευταίο στάδιο δεν συνιστά νομική δικαιολόγηση των πράξεων που στοχεύουν στην επίσπευση του θανάτου»

Ελάχιστη ποιότητα ζωής

- Το δικαίωμα στον θάνατο αποτελεί την έσχατη έκφραση αυτονομίας
- Το να επιλέξει κάποιος τον χρόνο και τις συνθήκες του θανάτου του αποτελεί μία από τις πιο κρίσιμες επιλογές για την αξιοπρέπεια και την αυτονομία του (Dworkin)
- Συνειδητή ανακούφιση από το δράμα μιας ζωής πόνου και απόγνωσης

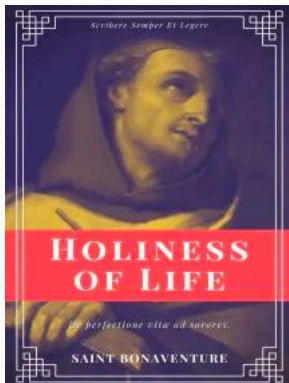
Διαφορά ευθανασίας από αυτοκτονία

- Στην ευθανασία η αντικειμενική κατάσταση φυσικής μειονεξίας δεν επιτρέπει στοιχειώδεις πράξεις αυτοδιάθεσης (ελευθερία κίνησης - έκφρασης)
- Εν προκειμένω δεν αντιμετωπίζουμε την επιθυμία ενός απολύτως βιολογικώς ικανού ανθρώπου, με πλήρη αυτονομία
- Ποιότητα ζωής το ζητούμενο, η οποία είναι και συνταγματικά κατοχυρωμένη
- Αλλά και η αυτονομία

Ιερότητα vs Ποιότητα ζωής

- Η ιερότητα είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με ηθικές και θρησκευτικές αντιλήψεις (ετεροκαθαρισμός)
- Η ποιότητα συνδέεται με την αυτονομία και τον αυτοκαθορισμό, αλλά και με την κατάσταση της υγείας
- Για την ποιότητα της υγείας δικαιούται να κρίνει **μόνον το ίδιο το πρόσωπο** (υποκειμενική προϋπόθεση)
- Η ποιότητα συνδέεται με τις (προσωπικές) επιλογές εκάστου και όχι με κρίσεις τρίτων προσώπων

Σύνταγμα και ευθανασία - Τι ισχύει;

- Η ελεύθερη βούληση και η αυτονομία του ανθρώπου να διακόψει τη ζωή του βρίσκει έρεισμα στην προστασία της ανθρώπινης αξίας, η οποία νοηματοδοτεί την προστασία της ζωής
- Δεν υπάρχει όμως εξαναγκασμός στη ζωή εν όψει βέβαιων ή αβέβαιων επιστημονικών ελπίδων
- Ούτε η βιολογία και η εξ αυτής αυτονομία αντιστρατεύεται την ίδια τη ζωή, αλλά υποτάσσεται στη ζωή
- **Επομένως, το Σύνταγμα αποδέχεται την ευθανασία**

Αντιπροσώπευση σε ευθανασία;

- Ναι όταν η άσκηση αυτονομίας δεν είναι δυνατή
- Λήψη υπ' όψιν «προγενέστερων οδηγιών» (advance directives) και «διαθηκών ζωής» (living wills)

Προγενέστερες οδηγίες

Η προγενέστερη οδηγία περί υγειονομικής περίθαλψης είναι ένα νομικό έγγραφο στο οποίο ένα άτομο καθορίζει ποιες ενέργειες πρέπει να ληφθούν για την υγεία του εάν δεν είναι πλέον σε θέση να λάβει ο ίδιος αποφάσεις λόγω της ασθένειας ή της ανικανότητας.

Στις ΗΠΑ έχει πλήρη νομική ισχύ, ενώ σε ορισμένες χώρες αποτελεί τεκμήριο χωρίς να είναι νομικό έγγραφο.

Διαθήκη ζωής

- Η διαθήκη ζωής είναι η παλαιότερη μορφή εκ των προτέρων οδηγίας. Προτάθηκε για πρώτη φορά από έναν δικηγόρο του Ιλλινόις, τον Λούις Κούτνερ, σε ομιλία του στην Εταιρεία Ευθανασίας της Αμερικής το 1967 και δημοσιεύθηκε ως μελέτη το 1969
- Η διαθήκη παρέχει συγκεκριμένες οδηγίες για την πορεία της παροχής υγειονομικής περίθαλψης και τις ιατρικές πράξεις που ενδέχεται να ακολουθήσουν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να απαγορεύσει τη χρήση διαφόρων ειδών επαχθούς ιατρικής θεραπείας. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για να εκφράσει επιθυμίες σχετικά με τη χρήση ή μη ιατρικών συσκευών.

Ευθύνη ιατρού σε ευθανασία

- Ο ασθενής ζητά από τον ιατρό είτε να διακόψει την αγωγή του ή να του χορηγήσει κατάλληλα μέσα για ανώδυνο θάνατο
- Με βάση τα ανωτέρω δεν αφήνεται περιθώριο στον ιατρό για ενεργητική ευθανασία. Αν το κάνει θα διωχθεί για ανθρωποκτονία
- Στην παθητική ευθανασία τι εφαρμόζεται;

Ανώφελη αγωγή

- Futile treatment
- Περιπτώσεις στις οποίες διαπιστώνεται ότι η εξακολούθηση της θεραπείας δεν ωφελεί τον ασθενή, επειδή δεν αντιμετωπίζει αποτελεσματικά την ασθένειά του.
- Αυτό δεν θεμελιώνεται σε υποκειμενικές πεποιθήσεις, αλλά σε επιστημονικά δεδομένα
- Εδώ δεν έχουμε άρνηση θεραπείας, αλλά αντικειμενικό αποκλεισμό θεραπείας
- Ο ιατρός οφείλει να ενημερώσει για το ανώφελο και να λάβει συναίνεση – Μόνον τότε νομιμοποιείται να παραιτηθεί από την ιατρική αγωγή

Ανακουφιστική αγωγή

- Palliative care
- Σκοπός η **απάλυνση του πόνου και ο περιορισμός της ταλαιπωρίας** (δεν είναι σκοπός η θεραπεία)
- Επίσης αποβλέπει στην ήρεμη και αξιοπρεπή κατάληξη του ασθενούς
- Πρόκειται για **έμμεση μορφή αναγνώρισης του δικαιώματος παθητικής ευθανασίας**
- Δεν είναι αντίθετη στην ελληνική νομοθεσία (δεν επιδιώκεται ο θάνατος και επομένως δεν αντιτίθεται στον ΠΚ)
- Δίλλημα: μακρότερη ζωή με ταλαιπωρία ή συντομότερη ζωή με αξιοπρεπή κατάληψη;

- Τη λύση την δίδει το Σ
- Αν θεωρήσουμε (ορθώς) ότι το Σ δέχεται την ευθανασία ως επιλογή, τότε ο σκοπός της ανακουφιστικής αγωγής έχει προβάδισμα (ακόμα και αν αυτή επισπεύσει τον θάνατο)
- Ο ιατρός απαλλάσσεται από κάθε νομική ευθύνη

Μεταμοσχεύσεις από νεκρό δότη

- Η λήψη οργάνων από νεκρούς ενέχει ζητήματα
- Έγκαιρη και ακριβής διάγνωση θανάτου (νέκρωση εγκεφαλικού στελέχους)
- Τεχνητή παράταση λειτουργίας οργάνων
- Στάθμιση συμφερόντων: δημόσιο συμφέρον – προστασία θρησκευτικής / προσωπικής συνείδησης συγγενών
- Λύση νομοθέτη: α) έκδοση πιστοποιητικού θανάτου, β) ενημέρωση συγγενών για δυνατότητα δωρεάς οργάνων, γ) διακοπή τεχνητής υποστήριξης και λήψη οργάνων

Το ζήτημα της συναίνεσης

- Ποιος θα επιτρέψει τη λήψη οργάνων, όταν το πρόσωπο όσο ζούσε δεν είχε εκφράσει τη βούληση δωρεάς;
- Τεκμαιρόμενη συναίνεση ή ρητή συναίνεση εγγυτέρων;
- Σεβασμός σώματος νεκρού / δικαιώματα οικείων ή προσφορά στο κοινωνικό δικαίωμα στην υγεία;
- Με βάση το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο η τεκμαιρόμενη συναίνεση δεν επιτρέπεται – Οφείλουμε να ακολουθήσουμε την οδό της πειθούς
- Στάθμιση

Οι προδιαγραφές του οργανισμού

- Ανακάλυψη δομής DNA – Κατανόηση φαινομένου ζωής και ανάπτυξης σχετικής τεχνολογίας
- Οι γενετικές πληροφορίες σήμερα αποδεικνύονται πολύτιμες για την προσωπική και κοινωνική ζωή του
- Προδιαγραφές: γενετικής φύσης αλλά και φαινοτυπικά χαρακτηριστικά (συνιστούν βιομετρικά δεδομένα)
- Η διαχείριση βιομετρικών δεδομένων (πχ συλλογή βιολογικών δειγμάτων) υπάγεται στην προστασία των προσωπικών δεδομένων

Μοριακή γενετική - Βιοτεχνολογία

- Η μοριακή γενετική μελετά τη δομή του DNA και τις εξ αυτού πληροφορίες που μεταβιβάζονται με την αναπαραγωγή
- Η βιοτεχνολογία χρησιμοποιεί βιολογικές διαδικασίες επί ζώντων οργανισμών. Η σύγχρονη βιοτεχνολογία ασχολείται με το φαινόμενο της ζωής (γονίδια, β/κ)

Διαχείριση γενετικών πληροφοριών

- Πρόσωπο
 - Οι **γενετικές πληροφορίες** συνδέονται με την προσωπικότητα και τη βιολογική ιδιοσυστασία και αυτονομία
 - Ενδεχόμενη αποκάλυψη **γενετικής προδιάθεσης** επηρεάζει τη ζωή του προσώπου
 - Η αποκάλυψη του **γενετικού προφίλ** ανατρέπουν την ιδιωτική / οικογενειακή ζωή (πχ σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης), αλλά και να οδηγήσει σε κρίση «γενετικής καταλληλότητας» από ασφαλιστικές εταιρίες
 - Η έρευνα επί ποινικών υποθέσεων βασίζεται σε γενετικές πληροφορίες

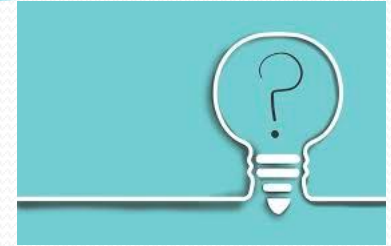

Ρόλος του βιοδικαίου

- Τα γενετικά χαρακτηριστικά αποκτούν σημασία για την έννομη τάξη
- Πολλές οι νομικές συνέπειες από τη διαχείριση γενετικών πληροφοριών
- Υπάρχει κατ' αρχήν ενδιαφέρον της Πολιτείας (όλο και αυξανόμενο στις σύγχρονες κοινωνίες)
- Όμως, οι βιολογικές πληροφορίες (το προφίλ) κατ' αρχήν αφορά το ίδιο το άτομο. Η αποκάλυψη θίγει την αυτονομία και την προσωπικότητά του
- Μπορεί να επηρεάσει τις σχέσεις με τρίτους, τις εργασιακές σχέσεις, την υγεία

BIOLAW.

Ερωτήματα

- Εφαρμόζονται συλλήβδην οι διατάξεις περί ευαίσθητων δεδομένων;
- Πώς γίνεται η διαχείριση και η επεξεργασία τους;
- Ποιοι είναι οι κίνδυνοι;
- Πληροφόρηση – συναίνεση
- Αδυναμία συναίνεσης – Τί γίνεται;
- Συναίνεση υπό πίεση;
- Βιοτράπεζες

Βιοτράπεζες

- Οργανωμένες συλλογές δειγμάτων βιολογικού υλικού (γενετικά δεδομένα, ιατρικές πληροφορίες, βιομετρικά στοιχεία, ιστορικό ασθενειών, προσωπικά δεδομένα τρόπου ζωής)
- Πλείστα νομικά ζητήματα που σχετίζονται με εγγυήσεις προστασίας των ως άνω

Τέλος
8ης εισήγησης